

Εϋνάρδος - Καποδίστριας: Η αλληλογραφία τους, πηγή ιστορικής γνώσης, για το σύγχρονο Ελληνισμό.

Ανδρέας Κούκος, Νομικός-Καθηγητής Σχολής Εθνικής Αμόνης κ' Σχολής Πολέμου Ναυτικού-Ταξχος ε.α.

Πρόεδρος Εταιρείας Μελέτης Έργου Ιωάννη Καποδίστρια.

Στις 11 Ιανουαρίου 1828, ο Ιωάννης Καποδίστριας φτάνει στην Αίγινα και αναλαμβάνει τα καθήκοντά του ως πρώτος Κυβερνήτης του νεοϊδρυθέντος Ελληνικού Κράτους.

Σήμερα, 185 χρόνια από τότε, βρισκόμαστε στην Κέρκυρα για να τιμήσουμε μια άγνωστη, δυστυχώς, στους σύγχρονους Έλληνες κορυφαία προσωπικότητα, τον Ιωάννη Γαβριήλ Εϋνάρδο, με αφορμή τα 150 χρόνια από το θάνατό του.

Θα προσπαθήσω με την εισήγησή μου να δείξω το μεγαλείο ψυχής αυτών των δύο σπουδαίων ανδρών. Να νιώσετε τις αγωνιώδεις και συνεχείς προσπάθειές τους για τη δημιουργία αυτής της χώρας. Και όλα αυτά φαίνονται μέσα από την αλληλογραφία τους. Επιστολές γεμάτες ιδέες, προτάσεις, γεμάτες πάθος και αγάπη για την Ελλάδα. Επιστολές ανάμεσα σε έναν Έλληνα Πολιτικό και σε έναν ξένο που αγάπησε αυτή τη χώρα περισσότερο από κάθε Έλληνα.

Άλλωστε, όπως έλεγε και ο ίδιος ο Εϋνάρδος: «Είμαι Έλληνας στο φρόνημα και στην ψυχή».

Το Κίνημα του Φιλελληνισμού, πολύ παλιό φαινόμενο, που υπήρχε στην Ευρώπη ως πολιτικό και πνευματικό ρεύμα, αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και έλαβε μεγάλες διαστάσεις με το ξέσπασμα της Ελληνικής Επανάστασεως. Όσοι λάτρευαν την Παιδεία και τα επιτεύγματα ενός λαού αρχαίου, ενθουσιάστηκαν με τη διαπίστωση ότι και οι απόγονοι εκείνου του λαού είχαν τις ίδιες αρετές, την ίδια προσήλωση στην Ελευθερία.

Λαοί και τάξεις που καταπιέζονταν, αναθάρρησαν μπροστά στο μεγαλείο του ελληνικού ξεσηκωμού που συγκέντρωσε «οπαδούς» για εθνικούς, κοινωνικούς, θρησκευτικούς ή πολιτιστικούς λόγους. Χριστιανοί, ρομαντικοί και φιλελεύθεροι, ενώνονται για πρώτη φορά με αφορμή το ελληνικό ζήτημα. Ο φιλελληνισμός αυτός εκδηλώθηκε είτε με την κάθοδο εκατοντάδων εθελοντών στα πεδία των μαχών, είτε με την ίδρυση επιτροπών υποστήριξης, περίθαλψης ή ενίσχυσης, των αγωνιζομένων με πολεμοφόδια, τρόφιμα, ακόμη και με έργα τέχνης.

Παλιοί φιλελεύθεροι, πιστοί στο Ναπολέοντα μαχητές, εθνικιστές, καρμπονάροι αλλά και τυχοδιώκτες που επιζητούν το συμφέρον τους, συρρέουν στην Ελλάδα με πρώτους τους Γερμανούς και τους Ελβετούς.

Στο Δραγατσάνι, έπεσε πρώτος ο Ελβετός Βορδιέ. Δεκαεπτά από τους σαράντα έναν Αξιωματικούς του πρώτου Τακτικού Συντάγματος ήταν φιλέλληνες με διοικητή τον Ιταλό Συνταγματάρχη Ταρέλλα.

Στο αμιγές φιλελληνικό σώμα (διλοχία), Διοικητής ανέλαβε ο Ιταλός Δάνια και αρχηγοί των λόχων ο Ελβετός Σεβαλιέ και ο Πολωνός Μιρτέφσκι. Ο Γερμανός Στρατηγός Νόρμαν εντάχθηκε στο επιτελείο του Μαυροκορδάτου. Δυστυχώς, όλοι αυτοί οι λαμπροί φιλέλληνες έπεσαν στην πρόχειρα σχεδιασμένη μάχη του Πέτα που πήγε τον Αγώνα μήνες πίσω. Απόλυτα υπεύθυνος για την τραγική αυτή ήττα είναι ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος που προσπάθησε να αντικαταστήσει σ' αυτή τη μάχη τους στρατιωτικούς ηγέτες της Επανάστασης.

Πολλοί ακόμη, σχεδόν 400 Φιλέλληνες θα δώσουν τη ζωή τους για την Ελλάδα κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης.

Ο Άστιγξ, ο Τζάρβις, ο Σανταρόζα και βεβαίως ο Λόρδος Βύρων.

Οι φιλελληνικές επιτροπές παράλληλα με την ανθρωπιστική τους δραστηριότητα, τις εκκλησίες και τους εράνους, οργανώνουν την προώθηση εθελοντών, υλικού, τροφίμων, φαρμάκων και πολεμοφοδίων. Στη Βέρνη, τη Ζυρίχη, τη Στουτγκάρδη, ιδρύονται τα πρώτα φιλελληνικά κοιμιτάτα. Η Γερμανία και η Ελβετία πρωτοπορούν στην κίνηση αυτή.

Στη Γαλλία και την Αγγλία, η φιλελληνική κίνηση εκδηλώθηκε αρκετά αργότερα απ' ότι στη Γερμανία και την Ελβετία, λόγω των εμποδίων των επισήμων κυβερνήσεων. Όσο η Ελληνική Επανάσταση σταθεροποιείται, το φιλελληνικό κίνημα γιγαντώνεται, ακόμα και στις Κάτω Χώρες αλλά και τη Β. Αμερική με τον Έντουαρντ Έβερρετ και τον Ντανιέλ Γουέμπστερ. Το 1825 νέα κοιμιτάτα ιδρύονται με πιο δραστήρια και αποτελεσματικά για την έκβαση του αγώνα, αυτά των Παρισίων και της Γενεύης.

Η ιστορική πραγματικότητα αποτυπώνεται και καθρεφτίζεται κυρίως μέσα από το περιεχόμενο των ογκωδέστατων αρχείων διαφόρων Καντονιών της Ελβετίας, με επίκεντρο σχεδόν πάντοτε εκείνου της Γενεύης και με δεσπόζουσα προσωπικότητα, αυτήν του Ιωάννη Γαβριήλ Εϋνάρδου.

Γύρω από την απερίγραπτη σε μέγεθος και βαρύτητα δραστηριότητα του σημαντικότερου Ευρωπαίου Φιλέλληνα, του Ιωάννη Γαβριήλ Εϋνάρδου, αναπτύσσεται και αναδύεται ολόκληρο το σκηνικό της ευρωπαϊκής κινητοποίησης και παρέμβασης

στα ελληνικά πράγματα πριν και μετά το απελευθερωτικό κίνημα του 1821. Είναι πραγματικά αδύνατο και εντελώς ανέφικτο να σκιαγραφηθεί και να αξιολογηθεί το ογκωδέστατο κεφάλαιο του ευρωπαϊκού φιλελληνισμού αγνοώντας και αποσιωπώντας το ρόλο και τη δράση του Εϋνάρδου. Οτιδήποτε είναι δυνατό να του καταμαρτυρήσει και ο πλέον κακόπιστος ερευνητής θεωρείται αδύνατο να αμφισβητηθεί στον Εϋνάρδο η τεράστια, μοναδική και ανυπολόγιστη συνεισφορά του στην απελευθέρωση και τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους. Ο άνθρωπος εκείνος είχε καταστεί ο πόλος έλξης ολόκληρου του ευρωπαϊκού φιλελληνισμού και των σπουδαιότερων ελλήνων πολιτικών ηγετών και στρατιωτικών αρχηγών, οι οποίοι απευθύνονταν προς εκείνον για να συντονίζει τις ενέργειές τους.

Στον Εϋνάρδο όμως στρέφονταν μεμονωμένα και πολλοί απλοί άνθρωποι, ηλικιωμένοι, νέοι και υπέργηροι, οι οποίοι πρόσφεραν ακόμη και το υστέρημά τους για να δώσουν νόημα και να εξυψώσουν την ιερή υπόθεση του Ελληνικού Αγώνα.

Ο Εϋνάρδος είχε φροντίσει μέχρι τότε να γνωστοποιήσει το Ελληνικό ζήτημα, να διαδώσει παντού την αναγκαιότητα προώθησής του και να συμβάλει στη διπλωματική επίλυσή του.

Το 1814 βρίσκουμε τον Εϋνάρδο μέλος του συμβουλίου των κρατών της Γενεύης και μέλος της διπλωματικής αποστολής στο Συνέδριο της Βιέννης, όπου συζητήθηκε και η ένωση της Γενεύης με την Ελβετική Ομοσπονδία.

Εκεί συναντάται με τον Καποδίστρια, ο οποίος καταλαβαίνει αμέσως τα σπάνια προσόντα του και τα κοινωνικά πλεονεκτήματά του. Αλλά και ο Εϋνάρδος θαυμάζει τον Καποδίστρια. Είναι ο άνθρωπος που ένα χρόνο πριν εκτελώντας λεπτές διπλωματικές αποστολές με εντολή του Τσάρου είχε συμβάλει στην άρση των διαφωνιών μεταξύ των Ελβετικών Καντονίων και στη νέα μορφή της ομοσπονδίας με βάση την αρχή της ουδετερότητας. Οι υπηρεσίες του Καποδίστρια στην Ελβετία και η σύνδεσή του με τον Εϋνάρδο υπήρξαν αποφασιστικοί παράγοντες για την ένταξη του Εϋνάρδου στο φιλελληνικό κίνημα.

Οι Ελβετοί εκτιμώντας την προσφορά του Καποδίστρια τον τίμησαν με τον τίτλο του επίτιμου πολίτη των Καντονίων Vaud-Valais και Γενεύης.

Όταν λοιπόν στα 1822 ο Καποδίστριας υπέβαλε την παραίτησή του στον Τσάρο δεν μπορούσε να βρει καλύτερο τόπο διαμονής, παρά μόνο στην Ελβετία, όπου είχε ζήσει ένα ορισμένο χρονικό διάστημα και ο λαός της αναγνώριζε την προσφορά του. Ο ίδιος θαύμαζε ιδιαίτερα τους θεσμούς της χώρας εκείνης.

Επιλέγει τη Γενεύη και στις επιστολές του αναφέρει ότι θα αφιερωνόταν στις αρχαίες κλασικές σπουδές, όμως η πραγματικότητα δεν ήταν αυτή. Η Γενεύη ήταν σε στρατηγικό σημείο στην Ευρώπη και ήθελε να την κάνει κέντρο των πατριωτικών του σχεδίων και να βοηθήσει όσο μπορούσε τους συμπατριώτες του κάτω στην Ελλάδα.

Θα μου επιτρέψετε να πω ότι το σχέδιο του Καποδίστρια για την απελευθέρωση της Ελλάδος είναι πολύ παλαιότερο.

Ας θυμηθούμε λίγο τις μυστικές εταιρείες -ως προς το σκοπό τους - που είναι αναμειγμένος ή είναι ο ιδρυτής τους -Φιλόμουσος Εταιρεία (Βιέννη)- φαινομενικός κύριος σκοπός η διενέργεια εράνων, για να σπουδάσουν νέοι Έλληνες «διψώντες παιδείας» όπως αναφέρει ο ίδιος. Βαθύτερος και απώτερος σκοπός η δημιουργία Ελληνικού Ζητήματος ως μέρους του Ανατολικού Ζητήματος στην ευρωπαϊκή διπλωματία και η σταδιακή προετοιμασία και διαφώτιση της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης και η μυστική συνεργασία των Ελλήνων, με ανώδυνη προκάλυψη για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού.

Η συνέχεια αυτών; Η Φιλική Εταιρεία την οποία οπωσδήποτε γνώριζε από την ίδρυση της. Μπορεί να διαφωνούσε σε θέματα οργάνωσης και ηγεσίας, αλλά πάντα κάλυπτε το μυστικό σκοπό της που ήταν ίδιος με τον δικό του: η απελευθέρωση του Γένους. Δεν είναι τυχαίο ότι την περίοδο που ήταν Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας, οι Φιλικοί «αλώνιζαν» στη ρωσική επικράτεια, χωρίς να συλληφθεί ποτέ και κανείς!

Δεν είναι τυχαίο επίσης ότι και η φιλελληνική δραστηριότητα του Εϋνάρδου ξεκινάει ουσιαστικά από το 1823, λίγο μετά δηλαδή αφότου ο στενός του φίλος εγκαθίσταται στη Γενεύη και η πρώτη της περίοδος τελειώνει το 1827, έτος που ο Καποδίστριας αναχωρεί από τη Γενεύη για να αναλάβει τα καθήκοντά του ως Πρώτος Κυβερνήτης του Ελληνικού Κράτους.

Η Γενεύη μαζί με το Παρίσι γίνονται τα κέντρα του Αγώνα. Τεράστια ποσά διακινούνται προς την Ελλάδα, σε χρήματα, σε τρόφιμα, σε πολεμοφόδια. Πώς αλλιώς ο αγώνας θα κρατούσε επτά χρόνια και θα συνεχιζόταν ουσιαστικά για άλλα δύο μέχρι το 1829;

Ο Εϋνάρδος συλλαμβάνει ένα μεγαλεπήβολο σχέδιο για την εξασφάλιση άφθονων και σταθερών πόρων από το εξωτερικό. Σύμφωνα μ' αυτό θα καλούνταν πλούσιοι και φτωχοί να διαθέτουν ένα μικρό ποσό κάθε εβδομάδα για την ενίσχυση του ελληνικού αγώνα.

Ο Εϋνάρδος έλπιζε ότι η πρότασή του θα είχε απήχηση και θα απέδιδε 5.000.000 φράγκα το χρόνο. Ο στόχος ξεπερνούσε κατά πολύ τις δυνατότητες επίδρασης στην κοινή γνώμη που υπήρχαν τότε.

Κράτησε όμως όλο το βάρος της προπαγάνδας, γράφοντας επιστολές και δημοσιεύοντας εκκλήσεις στις εφημερίδες. Ορισμένες κυβερνήσεις εμπόδισαν την εφαρμογή του σχεδίου για διπλωματικούς λόγους. Όταν ληφθούν υπόψη όλες αυτές οι αντιξοότητες είναι άξιο θαυμασμού ότι αυτό το σχέδιο απέδωσε τον πρώτο χρόνο εφαρμογής του 2.500.000 φράγκα, δηλαδή το μισό από το ποσό που είχε βάλει στόχο ο Εϋνάρδος.

Η αλληλογραφία των δύο ανδρών είναι πλέον τακτική, αφού ο Καποδίστριας εκλέγεται Κυβερνήτης της Ελλάδος και σταματάει ξαφνικά με τη δολοφονία του στις 27 Σεπτεμβρίου του 1831.

Ολόκληρη η αλληλογραφία τους είναι η αγωνιώδης προσπάθεια δύο μεγάλων προσωπικοτήτων να σωθεί αυτός ο τόπος. Δίνουν λύσεις, χαίρονται με τις νίκες, απογοητεύονται με τις καταστροφές. Όμως έχουν ένα κοινό γνώρισμα οι δυο τους: είναι αγωνιστές, δεν υποχωρούν σε καμία δυσκολία. Είναι μεγάλη τύχη που βρέθηκαν αυτοί οι δύο σ' αυτήν την κρίσιμη καμπή στο δρόμο της πατρίδας μας. Η συνεργασία τους απελευθέρωσε τη χώρα.

Η αλληλογραφία τους μοιάζει όμως και με μια κλεψύδρα όπου ο χρόνος για έναν από τους δύο αυτούς άνδρες κυλάει αντίστροφα. Επιστολή με επιστολή φαίνεται καθαρά ότι πλησιάζει το αιματηρό τέλος του Κυβερνήτη, κάτι που δυστυχώς δεν πίστευε ο ίδιος.

Αγώνας για εξασφάλιση χρημάτων φράγκο προς φράγκο, γρόσι προς γρόσι.

Την αλληλογραφία του 1826 μονοπωλεί ένα θέμα, η πτώση του Μεσολογγίου, η οποία πληγώνει βαθιά τους δύο άνδρες. Κάνουν τα πάντα για να την αποτρέψουν. Στέλνουν μεγάλη βοήθεια. Δυστυχώς το κακό ολοκληρώνεται.

Στις 27 Ιουλίου 1826 βρίσκουμε στο συμπλήρωμα της Εφημερίδας της Γενεύης ένα γράμμα του Petrinì, αντιπροσώπου του Εϋνάρδου, με λεπτομέρειες για τις επιχειρήσεις εξαγοράς καθώς και για την κατάσταση των προσφύγων στο νησάκι Κάλαμος:

«Υπάρχει μια άλλη κατηγορία θυμάτων αυτού του απάισιου πολέμου για τα οποία θα μας μιλήσει ο Κόμης Καποδίστριας. Πρόκειται γι' αυτούς τους δυστυχείς που με τη φωνή τους γλίτωσαν από το θάνατο και τη σκλαβιά και κατέφυγαν στον Κάλαμο. Είναι στοιβαγμένα, εκεί, γύρω στα 30.000 άτομα. Τίποτα δεν μπορεί να παραβληθεί με τη φοβερή εξαθλίωση στην οποία είναι βουτηγμένοι, τίποτε πιο σπαρακτικό δεν υπάρχει από την απελπισμένη θέση τους. Είναι τέτοια η κατάσταση τους, ώστε φοβόμαστε ότι

θα παραδοθούν μόνοι τους στους Τούρκους για να γλιτώσουν από τα όσα υποφέρουν. Τους λείπουν όλα τα αναγκαία και είναι καταδικασμένοι στην πιο άθλια πράξη. Η αγγλική κυβέρνηση τους μοιράζει καθημερινά 2.500 μερίδες, αλλά σκεφθείτε τι μπορούν να κάμουν με αυτά τα λίγα βοηθήματα για να ανακουφίσουν μια τόσο μεγάλη εξαθλίωση. Είναι «περιπλανώμενα φαντάσματα», μου έλεγε ένα άτομο που πήγε να τους δώσει βοήθεια. Αυτές οι υπάρξεις δεν ζητούν τίποτε άλλο παρά ψωμί και νερό. Ελπίζω γι' αυτούς τους άμοιρους, που είναι σχεδόν πιο δυστυχείς από τους σκλάβους, ότι αυτό το γράμμα θα φτάσει γρήγορα στα χέρια τους και ότι θα θελήσετε να τους βοηθήσετε στέλνοντας ένα φορτίο τρόφιμα».

Η έκκληση εισακούστηκε αμέσως. Το γράμμα έφτασε στη Γενεύη στις 22 Ιουλίου- στις 23 ο Εϋνάρδος δίνει εντολές στην Αγκόνα από όπου στέλνονται 1.200.00 λίβρες καλαμπόκι στον Κάλαμο. Το ποσό που απαιτήθηκε γι' αυτή την αγορά πάρθηκε από τα χρήματα που είχαν καταθέσει στη Γενεύη οι Πρώσοι φιλέλληνες.

Επιστολή του Καποδίστρια προς τον Εϋνάρδο:

Γενεύη 2 Απριλίου 1826

Αγαπητέ μου Εϋνάρδε,

Οι εφημερίδες μας αναγγέλλουν σήμερα πως η αιματηρή καταστροφή του Μεσολογγίου είναι γεγονός. Δεν πρέπει με κανένα τρόπο να χάσουμε το θάρρος μας. Απεναντίας, από την οδύνη μας πρέπει να αντλήσουμε νέες δυνάμεις, ώστε να δώσουμε το ταχύτερο βοήθεια στους αδελφούς μας, που βυθίστηκαν στην απόγνωση και στο πένθος.

Μερικοί πρέπει να βρήκαν καταφύγιο στα νησιά του Ιονίου. Είναι οι γέροι, οι γυναίκες και τα παιδιά που εγκαταλείπουν τη Δυτική Ελλάδα. Υπάρχουν και άλλοι, που ελπίζω να έχουν ξαναπιάσει τις οχυρές θέσεις τους πάνω στα βουνά. Είναι οι γενναίοι Σουλιώτες και οι Ρουμελιώτες. Ξέρετε πως τον περασμένο χειμώνα αναγκάστηκαν να τις εγκαταλείψουν επειδή δεν είχαν ψωμί;

Από τα απομεινάρια των υπερασπιστών του Μεσολογγίου, αυτές είναι οι δύο κατηγορίες οι οποίες δικαιούνται να πάρουν βοηθήματα που προόριζαν γι' αυτόν τον τόπο οι συνδρομητές.

Ο αγαθός Μητροπολίτης θα σας δώσει περισσότερες πληροφορίες και σας ικετεύω να λάβετε υπόψη σας αυτά τα στοιχεία, προκειμένου να δώσετε ο ίδιος στους αντιπροσώπους σας στη Ζάκυνθο και στην Κέρκυρα τις οδηγίες που αρμόζουν στην περίπτωση. Οι συνάδελφοι σας θα σας γράψουν επισήμως και θα θέσουν στη διάθεση σας περίπου 10.000 φράγκα, με το διπλό σκοπό: 1^{ov}, να δοθεί άμεση βοήθεια στους Σουλιώτες και τους Ρουμελιώτες που θα συνεχίσουν τις πολεμικές επιχειρήσεις, και 2^{ov}

να ανακουφιστούν κάπως τα θύματα της τραγικής συμφοράς για την οποία θρηνούμε. Θάρρος αγαπητέ μου φίλε. Η κατάσταση είναι πολύ κρίσιμη. Αλλά η πίστη μου στο Θεό είναι πολύ μεγάλη για να πάσω να ελπίζω σε μια τελική επιτυχία, ολοκληρωτική και ένδοξη.

Επιστολή του Εϋνάρδου προς τη Φιλελληνική Επιτροπή της Γενεύης, Ραβένα -Αγκόνα, 6 Μαΐου 1826.

Σκεφτείτε, Κύριοι, την απελπισία μου, όταν έφτασα στην Αγκόνα, όπου είχα έρθει όλος χαρά με την ιδέα πως το ταξίδι μου θα ήταν χρήσιμο για τους Έλληνες μας: μαθαίνω πως το Μεσολόγγι έπεσε. Θα διαβάσετε με θαυμασμό αλλά και με φρίκη τις λεπτομέρειες του φοβερού γεγονότος. Η είδηση έφτασε με το ατμόπλοιο και μου την επιβεβαίωσε και ο κύριος Καποδίστριας.

Οι δύσμοιροι πέθαναν από την πείνα και παρά να παραδοθούν προτίμησαν το θάνατο. Φαίνεται πως το τελευταίο μικρό φορτίο με τρόφιμα που στάλθηκε και έφτασε ήταν εκείνο που έστειλαν οι νεαροί μας φίλοι Marcet και Romilly.

Αχ, γιατί να μην τους είχα δώσει 200.000 φράγκα! Γιατί να μην είχα ακολουθήσει την πρώτη μου έμπνευση να πάω ο ίδιος στην Κέρκυρα και στη Ζάκυνθο! Αν ήμουν εκεί, το Μεσολόγγι και οι γενναίοι του θα υπήρχαν ακόμη.

Ξαναδιάβασα την επιστολή του Marcet. Λέει πως αυτό που χρειάζονται δεν είναι όπλα αλλά ψωμί. Ο πιο τρομερός εχθρός είναι η πείνα. Την εποχή εκείνη η θάλασσα ήταν ελεύθερη και με 100 ως 200 χιλιάδες φράγκα και την τιμή που είχε τότε το σάρι, θα μπορούσαμε να εξασφαλίσουμε την τροφοδοσία του Μεσολογγίου για έξι μήνες.

Δεν μπορώ να καταλάβω πώς οι Άγγλοι δεν έδωσαν όλοι τον οβολό τους για να κάνουν αυτή την αγαθή πράξη. Αν δεν είχαν τη δυνατότητα να το κάμουν ως Κυβέρνηση, γιατί να μην το κάμουν ως ιδιώτες; Τι αιώνιο όνειδος για την Ευρώπη και τι απήχηση θα έχει αυτή η καταστροφή στη Ρωσία και στο Λονδίνο!

Ας ελπίσουμε ότι θα προκαλέσει τύψεις και πως το αίμα αυτών των μαρτύρων θα συγκινήσει επιτέλους την εγωιστική ψυχή εκείνων που κυβερνούν τον κόσμο. Έλαβα αμέσως κάθε αναγκαίο μέτρο για να φτάσουν τα βοηθήματά μας στην Ανατολική Ελλάδα. Στην επιστολή μου προς την Επιτροπή του Παρισιού, θα δείτε τι ακριβώς έκαμα.

Χαίρετε Κύριοι. Είμαι περίλυπος και καταβεβλημένος αλλά όχι αποθαρρημένος. Τι θλιβερό ταξίδι που έκαμα! Σας χαιρετώ με τιμή.

Το Σεπτέμβρη του 1826 στις 15 ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης από το Ναύπλιο στέλνει μια συγκλονιστική επιστολή προς τον Εϋνάρδο για να τον ευχαριστήσει για τα τρόφιμα και τα χρήματα που του στέλνει. Τον προσφωνεί: Γενναϊόψυχε Φιλέλληνα.

Η αλληλογραφία του 1827 μεταξύ Καποδίστρια και Εϋνάρδου είναι διάχυτη από την αγωνία των δύο ανδρών με ποια μέσα θα χτιστεί το νέο κράτος.

Ο Σπυρίδων Θεοτόκης, Διευθυντής του Αρχείου της Ιονίου Γερουσίας και Επιστημονικός Επιμελητής της αλληλογραφίας των δύο Ανδρών, αναφερόμενος στο 1827 λέει τα εξής: «Εκ της πενταμήνου ταύτης αλληλογραφίας του Εϋνάρδου συνάγομεν δύο τινά: Πρώτον μεν τον μέγαν φιλελληνισμόν του ανδρός και το ενδιαφέρον του δια την πρόοδον των Ελληνικών ζητημάτων, την αδημονία του κατά τας δύσκολους στιγμάς και τας προσπάθειας του προς εξεύρεσιν χρημάτων. Δεύτερον δε την βαθείαν γνώσιν των Ελληνικών πραγμάτων, ήτις προϋποθέτει μακροχρόνιον ενασχόλησιν.

Αι ιδιότητες αυταί του κορυφαίου των φιλελλήνων αποδεικνύουσι συγχρόνως και τον πατριωτισμόν του Καποδίστρια, όστις ηδυνήθη, διαμένων εν Ελβετία, να επιβληθή εις τον Εϋνάρδον, αφ' ου ηδυνήθη να διαγνώση το ποιόν του ανδρός. Αποδεικνύεται ότι η δράσις του Καποδίστρια θα ήτο κατά πολύ κατωτέρα εάν δεν είχε συνεργάτην τον Εϋνάρδον. Ουδέποτε ο μέγας διπλωμάτης θα είχε το σθένος να παλαίση προς το οικονομικό πρόβλημα, και τούτο ουχί διότι η επιβολή του ανά την Ευρώπην ευρίσκετο εις μειονεκτικήν θέσιν απέναντι του Εϋνάρδου, αλλά διότι δια τον Καποδίστριαν τα οικονομολογικά ζητήματα ήσαν ξένα προς αυτόν. Ως προκύπτει δε εκ του αρχείου του ουδέποτε διεχειρίσθη όχι μόνον ξένα χρήματα αλλ' ουδέ τα εις αυτόν ανήκοντα».

Μέσα από την αλληλογραφία των δύο ανδρών όμως δίνονται απαντήσεις ξεκάθαρες σε δύο τεράστια θέματα: τα δάνεια του αγώνα και ταυτόχρονα την οικονομική πολιτική του Κυβερνήτη και την ξαφνική απόφαση του Λεοπόλδου να μη δεχθεί τον Ελληνικό θρόνο -απόφαση για την οποία σφοδρά κατηγορήθηκε ο Κυβερνήτης.

Τα εθνικά κτήματα είχαν υποθηκευτεί για να συναφθούν το 1824 και το 1825 τα δύο δάνεια από την Αγγλία. Οι ριψοκίνδυνοι χρηματιστές και ομολογιούχοι του Σίτυ ως «φιλέλληνες» επένδυσαν σε ένα νέο δυναμικό κράτος. Από το πρώτο δάνειο, πέραν των τοκογλυφικών όρων, μόνο 298.700 από τις 800.000 λίρες δόθηκαν στην πραγματικότητα και σπαταλήθηκαν προς υποστήριξη των «αγγλόφωνων» στον εμφύλιο πόλεμο. Από το δεύτερο, αφαιρουμένων των λογιστικών «κρατήσεων», μόνο 816.000 από τη συμφωνία των 2.000.000 λιρών δόθηκαν στην Ελλάδα. Το δάνειο το διαχειρίστηκαν οι ίδιοι οι πιστωτές που παρήγγειλαν πλοία σε αγγλικά ναυπηγεία, μίσθωσαν ξένους στρατιωτικούς ή έπαιζαν ελληνικές ομολογίες στο χρηματιστήριο. Αν

αφαιρεθεί η αισχροκέρδεια των «φιλελλήνων», στην ουσία μόνο 233.000 λίρες έφθασαν πραγματικά στην Ελλάδα, την εποχή που ο Ιμπραήμ ερήμωνε τον τόπο.

Προσπαθούν στη συνέχεια αγωνιωδώς με τον Καποδίστρια να ξεφορτωθούν αυτά τα δύο δάνεια, αλλά δεν τα καταφέρνουν. Ο Εϋνάρδος πρότεινε με συμφερότερους όρους δάνειο από τη Γαλλία αλλά δεν εισακούστηκε.

Ο Καποδίστριας με πίστη και αποφασιστικότητα για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας, εκπόνησε για πρώτη φορά ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα, παρ' ότι ο πόλεμος συνεχιζόταν ως τον Σεπτέμβριο του 1829 και το δημόσιο χρέος ήταν τεράστιο. Προσπάθησε αγωνιωδώς να συνάψει νέο δάνειο ή έστω προσωρινές ενισχύσεις που δόθηκαν τελικά ως βοηθήματα από τη Ρωσία και τη Γαλλία. Προσπάθησε να οργανώσει ένα τακτικό σύστημα εισόδων και μισθοδοσίας του στρατεύματος που ανασυγκροτήθηκε. Με συνεχείς εκκλήσεις προς τους ναυάρχους των τριών Δυνάμεων έλαβε κάποιο ποσόν, τρόφιμα και πυρίτιδα. Εκποίησε σε δημοπρασία τις προσόδους περιοχών του κράτους που κατακρατούσαν τοπάρχες και καπετάνιοι. Ίδρυσε την Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα παρά την αντίδραση των ξένων κεφαλαιούχων, ώστε να συγκεντρωθούν πόροι και να προσελκυστούν κεφάλαια από το εξωτερικό. Η επιβολή αυστηρής οικονομίας, λογιστικής τάξης και περισυλλογής έδωσε σύντομα θεαματικά αποτελέσματα. Περιορίστηκαν οι δαπάνες με πρώτο παράδειγμα τον ίδιο, που όχι μόνον δεν έλαβε ποτέ μισθό, αλλά δαπάνησε και την περιουσία του.

Για το μεγαλόπνοο αναπτυξιακό πρόγραμμα απαραίτητο ήταν το δάνειο των 60.000.000 γαλλικών φράγκων που με επιμονή διεκδικούσε. Η βαριά σκιά όμως των δύο προηγούμενων ληστρικών δανείων (που δεν προσέφεραν πραγματικά στην εθνική υπόθεση αλλά επέφεραν την εξάρτηση της χώρας), είχε καταστρέψει την πίστη της. Έπρεπε τώρα να εγγυηθούν οι τρεις Δυνάμεις το νέο δάνειο με το οποίο θα εξοφλούνταν οι πιστωτές των δύο παλαιότερων και θα αποκαθίστατο διεθνώς η πίστη της χώρας, γεγονός κρίσιμο για το μέλλον του κράτους. Ο Καποδίστριας αποσόβησε τον αρχικό όρο των πρωτοκόλλων του Λονδίνου που θεωρούσε τα εθνικά κτήματα τουρκικές ιδιοκτησίες που έπρεπε να αποζημιωθούν. Η διανομή όμως ήταν αδύνατη χωρίς ένα νέο δάνειο που θα τα απελευθέρωνε από την υποθήκη. Οι Δυνάμεις υπονόμισαν αυτή την προσπάθεια μη χορηγώντας το δάνειο των 60.000.000 φράγκων, αλλά ο Καποδίστριας αρνούνταν να παραδώσει εθνικές γαίες σε ξένους ομολογιούχους.

Υπολόγιζε ο Καποδίστριας ότι σε λίγα χρόνια η ανάπτυξη του τόπου θα οδηγούσε με ασφάλεια στην εξόφληση του τρίτου δανείου. Ο πρόωρος θάνατος του ματαίωσε τη διανομή των εθνικών κτημάτων και συγχρόνως μια δυναμική θεμελίωση της οικονομικής ζωής του νέου κράτους.

Όταν εκλέχτηκε βασιλέας του νέου κράτους ο Λεοπόλδος, ο Εϋνάρδος αλληλογράφησε μαζί του για διάφορα ζητήματα. Όπως είναι γνωστό, ο Λεοπόλδος παραιτήθηκε έπειτα από λίγο καιρό ρίχνοντας την ευθύνη στον Καποδίστρια. Η αγγλική κυβέρνηση που ποτέ δεν συμπάθησε τον προσωρινό αρχηγό του ελληνικού κράτους, έγινε ακόμη πιο δυσμενής απέναντι του. Ο Εϋνάρδος επιδόθηκε με το συνηθισμένο του ζήλο στην υπεράσπιση του Καποδίστρια και δημοσίευσε έγγραφα που έδειχναν ότι ο Κυβερνήτης δεν έφερε ευθύνη για την παραίτηση του Λεοπόλδου, με αποτέλεσμα να πειστεί και η αγγλική κυβέρνηση. Πάντως το κλίμα που δημιουργήθηκε όταν παραιτήθηκε ο Λεοπόλδος ήταν ζοφερό για την Ελλάδα, γιατί παρατείνονταν όλες οι εκκρεμότητες και προπάντων η εκκρεμότητα της οικονομικής ενίσχυσης, γεγονός που υπονόμει το ελληνικό κράτος από μέσα. Ο Εϋνάρδος φοβόταν ότι οι Έλληνες στην απελπισία τους θα γίνονταν πειρατές, οι εχθροί τους θα έβρισκαν επιχειρήματα εναντίον τους, το φιλελληνικό ρεύμα θα διαλυόταν, και η Ελλάδα θα ξαναγύριζε στο ζυγό του Σουλτάνου. Αυτούς τους φόβους εξέθετε στους φιλέλληνες και στους επισήμους τους οποίους πίεζε να ενισχύσουν οικονομικά την Ελλάδα.

Το άλλο μεγάλο θέμα που απασχολεί σε μεγάλο βαθμό Εϋνάρδο και Καποδίστρια στη μεταξύ τους αλληλογραφία από το 1829 έως το 1831 είναι η διπλωματική διαπραγμάτευση για τη διεύρυνση των συνόρων και τη βιωσιμότητα του Ελληνικού Κράτους. Μεταξύ τους ανταλλάσσουν απόψεις για τη διαχείριση του προβλήματος και ξεχωριστά ο καθένας αλληλογραφεί με τις Μεγάλες Δυνάμεις και τους εκπροσώπους τους. Το ζήτημα των συνόρων είναι ένα μάθημα για το πώς μπορεί να γίνει μία διαπραγμάτευση ακόμα και στις μέρες μας.

Αν και οι αγώνες του Εϋνάρδου μερικές φορές δεν έβρισκαν την απήχηση που επιθυμούσε, δεν κατέθετε τα όπλα. Σ' ένα γράμμα του διαβάζουμε: «Θα συνεχίσω μόνος μου να υπερασπίζομαι την Ελλάδα».

Επίλογος

Τόλμη λοιπόν, φαντασία, στρατηγική και αγάπη προς την Ελλάδα. Να τι χαρακτηρίζει το έργο των δύο Ανδρών. Χαρακτηριστικά που πρέπει να έχουν και οι σύγχρονοι πολιτικοί σ' αυτή τη χώρα.

Τιτάνιος ο αγώνας Εϋνάρδου και Καποδίστρια για να στηθεί «Ελλάς». Ζουν και αγωνίζονται σαν να τους περιμένει ο θάνατος την επόμενη ημέρα!

Οδηγούμαστε όμως σιγά-σιγά στην καταστροφή του Σεπτεμβρίου του 1831. Ο Εϋνάρδος συμβουλεύει τον Καποδίστρια να προσέχει γιατί κινδυνεύει.

Μνημειώδης η απάντηση του Κυβερνήτη, που ήξερε γιατί έζησε και δεν υπολόγισε ποτέ το θάνατο. Απαντά λοιπόν στις 14 Σεπτεμβρίου 1831, δεκατρείς ημέρες πριν τη δολοφονία του στον Εϋνάρδο:

«Ούτε ο φόβος των μηχανορραφιών και των ραδιούργων ούτε αι μακραί συκοφαντικοί στήλαι μερικών εφημερίδων, δεν θέλουν με παρεκκλίνει ποτέ της πορείας, την οποίαν εχάραξα εις την ζωήν μου. Ας λέγουν και ας γράφουν ό,τι θέλουν. Θα έλθει όμως κάποτε καιρός, ότε οι άνθρωποι κρίνονται όχι σύμφωνα με όσα είπον ή έγγραψαν περί των πράξεων των, Αλλά κατ' αυτήν την μαρτυρίαν των πράξεων των. Υπ' αυτής της πίστεως, ως αξιώματος, δυναμούμενος έζησα μέσα εις τον κόσμον, με θεμέλιον αυτάς τας πνευματικός αρχάς μέχρι τώρα, όποτε ευρίσκομαι εις την δύσιν της ζωής μου, και υπήρξα πάντοτε ευχαριστημένος δια τούτο. Μου είναι αδύνατο πλέον να αλλάξω τώρα.

Θα συνεχίσω εκπληρών πάντοτε το χρέος μου, ουδόλως φροντίζων περί του εαυτού μου, και ας γίνει ό,τι γίνει».

Τέτοιες μέρες σκέφτομαι πάντα εκείνο το ματωμένο πρωϊνό του Σεπτέμβρη στο Ναύπλιο. Σκέφτομαι την Πατρίδα που ήθελα να έχω και 200 χρόνια μετά δεν έχω...

Σας ευχαριστώ.